

Перспективи використання рослин роду Гравілат у медицині та фармації

Л.М.Грицик, Н.І.Тучак, А.Р.Грицик

Івано-Франківський національний медичний університет, кафедра фармації
Івано-Франківськ, Україна

Наведено ботанічну характеристику рослин роду Гравілат, їх поширення, хімічний склад, фармакологічні властивості та перспективи використання у медицині і фармації.

Ключові слова: рід Гравілат, гравілат міський, гравілат річковий.

ВСТУП

Рід Гравілат (*Geum* L.) родини Розові (*Rosaceae*) налічує близько 50 видів. Це багаторічні трав'янисті рослини з прямими стеблами. Прикореневі листки рослин ліровидноперисті, зібрані в розетку, стеблові – трійчасті або трироздільні. Квітки розміщені в щитковидних суцвіттях з п'ятьма жовтими або жовто-оранжевими пелюстками. Листочків підчаші й чашолистків по 5. Тичинки та маточки численні, стовпчики верхівкові, мають зчленування у верхній частині. Плід збірний, з горішковидних сім'янок, з довгим, на верхівці загнутим носиком.

Види роду поширені в країнах з помірним і помірно-вологим кліматом [23, 24]. Відмітні морфологічні ознаки деяких рослин роду Гравілат та їх поширення наведені у табл. 1. Серед рослин роду Гравілат, про які відсутня детальна інформація можна назвати: гравілат рептанс (*Geum reptans*), гравілат глаціале (*Geum glaciale*), гравілат Магелана (*Geum magellanicum*), кристалевиий гравілат (*Geum crystallinum*) та ін.

Рослини роду світлолюбиві, але можуть переносити слабе затінювання, ростуть в помірному поясі по всій земній кулі. До ґрунту невибагливі, проте погано розвиваються на сирих та кислих ґрунтах. Рослини чутливі до поливан-

ня. Розмножуються насінням та поділом куща. Кущі ділять навесні або восени, розділені частини висаджують, витримуючи відстань 20 см один від одного. Посів насіння проводять восени або весною в ящики в теплицях або в грядки відкритого ґрунту. Піковані саджанці на постійне місце висаджують в червні – серпні або навесні наступного року.

БОТАНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОСЛИН РОДУ ГРАВІЛАТ

На території України зростають 2 види рослин роду Гравілат: міський і річковий.

Гравілат міський (*Geum urbanum* L.) відомий з XIV століття за назвами *Assarabaccara*, *Pesleporis*, або *Narefoot*, *Minarta*. Однією з назв була «Благословенна Трава» або «Бенедиктова трава» (*Herba benedicta*), звідки походить *Bennet Herb* – трава, яка «має владу». Гравілат міський використовувався як оберіг. У давніх легендах є згадки про використання трави гравілату як протиотрути.

У Середньовіччі часи трійчастий листок та п'ять «золотих» пелюсток гравілату символізували Священну Трійцю і п'ять ран Христа. У кінці XIII століття рослину використовували як архітектурну прикрасу на колонах і стінах [20, 23].

У вітчизняній літературі цю рослину можна зустріти під різними назвами, такими як гвоздичник, гравілат аптечний, гребінник, чистець, бенедиктова трава, підлісник, вивешник, гвоздичний корінь, черенцел та ін. [6, 9, 27]. У зарубіжній літературі гравілат міський відомий під назвами *Avens*, *Herb Bennet*, *Wood Avens* (Великобританія), *Benediktenkraut*, *Echte Nelkenwurz* (Німеччина), *Benoîte commune*, *Benoîte* (Франція), *Kuklik polskoty* (Польща), *Cariofillata comune* (Італія), *Hierba de San Benit* (Іспанія), *Kuklik mestský* (Чехія), *Erva-benta* (Португалія) та ін. [25].

ТАБЛИЦЯ 1

Відмітні морфологічні ознаки та поширення деяких видів роду Гравілат

Назва рослини	Діагностичні ознаки				Поширення	Місце зростання	Література
	Кореневище з коренями	Стебло	Листки	Квіти			
Гравілат міський <i>Geum urbanum</i> L.	Товсте, повзуче, багатоголове, червонуватого кольору	М'яковолосисте 40-60 см заввишки, малогалузисте	Чергові, прикореневі листки ліровидноперисті, з обох боків притиснуто-волосисті; стеблові – трійчасті або трироздільні; черешкові прилистки великі, двороздільні, глибоконадрізані, м'якоопушені	Поодинокі яскраво-жовті, пониклі, правильні, на довгих тонких квітконіжках	Європа, Іран, Північна Африка, Австралія, Велика Британія, Західний Сибір, Середня Азія	Парки, сади, городи, узбіччя доріг; переважно в затінених місцях	5–9, 11, 12, 14, 21
Гравілат річковий (приручений) <i>Geum rivale</i> L.	Товсте, повзуче бурого кольору	Відхилено-волосисте, червонобуре 25-75 см заввишки	Прикореневі – ліровидноперистороздільні, з великим верхівковим нирковидним листочком і маленькими округлояйцевидними боковими	Блідо-жовті з оранжево-червоними жилками дзвіночко-видної форми, пониклі	Європа, Кавказ, Західний і Східний Сибір, Мала Азія	Береги річок, озер, вологі луки і ліси з вологим ґрунтом	6, 11, 21
Гравілат гірський <i>Geum montanum</i> L.	Товсте, повзуче	Широке високою 10-20 см	Темно-зеленого кольору шорсткуваті, зморщені, утворюють прикореневу розетку	жовті, поодинокі, чашовидні діаметром до 2,5 см	Гори Європи	Кам'янисті місця	20-22
Гравілат яскраво-червоний <i>Geum saccineum</i> L.	Товсте, повзуче	Пряме, опушене 35-40 см заввишки	Темно-зеленого кольору, шорсткуваті, зморщені, ліровидноперисті, утворюють прикореневу розетку	Крупні яскраво-червоні 3-3,5 см в діаметрі	Кавказ, Балкани, Мала Азія, Греція	?	21-24
Гравілат болгарський <i>Geum bulgaricum</i> L.	Товсте, повзуче	Пряме, розгалужене висотою до 1 м	Зелені округлі, лопатеві листки з розсіченими краями	Жовтого кольору, пониклі, лютиковидні	Болгарія	?	20, 21
Гравілат алпський <i>Geum alpicum</i> L.	Товсте, повзуче	Пряме, розгалужене, волосисте до 75 см заввишки	Прикореневі листки переривистоперисті, притиснуто-волосисті з 3-6 парами клиновидно-оберненояйцевидних неоднакових бічних листочків; кінцевий листочок широко-ромбічний, округло-ніркоподібний	Квітки яскраво-жовті 17-22 мм в діаметрі, численні	Північна півкуля	Ліси, узлісся, узбіччя доріг	20-26

ПРОДОВЖЕННЯ ТАБЛИЦІ 1

Назва рослини	Діагностичні ознаки				Поширення	Місце зростання	Література
	Кореневище з коренями	Стебло	Листки	Квіти			
Гравілат крупно-листяний <i>Geum macrorhynchum</i> Willd L.	Товсте, повзуче	Стебло прямо-стояче, опушене з віддаленими волосками 70-80 см заввишки	Листки черешкові з крупними надрізано-зубчастими прилистяками, трійчасті або трироздільні з тупими, обернено-яйцевидними, нерівномірно-зубчастими долями, середня частка більша бічних	Квітки жовті, зібрані у верхівкові щитковидні суцвіття, пряmostоячі, на коротких квітконіжках	Східна Азія	Лістяні ліси, парки	21, 22
Гравілат широко-лопатовий <i>Geum latilobum</i> L.	Товсте, повзуче	40-50 см заввишки	Листки перистонадрізані з крупною кінцевою часткою	Квітки оранжеві 1-1,5 см в діаметрі, широко розкриті	Кавказ	Гірські ліси	20-22
Гравілат родопський <i>Geum rhodophaeum</i> L.	Товсте, повзуче	45 см заввишки	Листки світло-зелені прикореневі, округло-незграбні з розігнутими краями, хвилясті і складчасті	Квітки розташовані на довгих, опушених коричневих квітконіжках, поодинокі або по дві, яскраво-жовтого кольору. Пелюсток 6, зверху тришкі виймчастих, налягаючих одна на одну. Тичинки численні, жовті	Балкани	?	22, 25
Гравілат калужниче-листяний <i>Geum calthifolium</i> L.	Товсте, повзуче	Пряме, опушене стебло, до 50 см висотою	Листки блідо-зелені, перисті	Яскраво-жовті, лютиковидні	Північ Європи	?	21, 25
Гравілат піренейський <i>Geum pyrenaicum</i> L.	Товсте, повзуче	Стебло пряме, до 1 м висотою	Листки стоячі, округлі, долоне подібні, з прожилками	П'ятипелюсткові, відкриті, пониклі	Альпійські райони Європи	Гірська місцевість	21, 23, 27

Гравілат міський — багаторічна трав'яниста рослина висотою 30-60 см з багатоголовим, товстим, повзучим червонуватого кольору кореневищем з коренями, з якого розвивається прикоренева листовая розетка [1, 6, 11, 27]. Стебло прямостояче, висхідне, багатогранне, м'якоопушене, слабогіллясте. Прикореневі листки довгочерешкові, ліровидноперисті, складаються з 3-9 округло-яйцевидних, нерівномірно зубчатих листочків. Стеблові листки трійчасті або трироздільні, з великою ниркоподібною верхівковою часткою і меншими округлояйцеподібними бічними частками. Вони чергові, як і прикореневі, притиснуто-волосисті, прилистки великі. Листочки по краю надрізано-зубчасті з великим верхнім сегментом. Листова пластинка з обох боків покрита нечисленними волосками і залозками на ніжках. Квіти на довгих квітконіжках діаметром 6-10 мм, двостатеві, прямостоячі, дрібні, правильні, розміщені на верхівках стебел, з подвійною вільнопелюстковою оцвітиною, швидкооппадаючі. Квіти зібрані в дихазій. Пелюсток п'ять яскраво-жовтого кольору та оберненояйцеподібної форми. Чашечка з підчашею складається з двох 5-роздільних кіл, після відцвітання відігнута донизу. Тичинок і маточок багато, стовпчики верхівкові, зчленовані у верхній частині. Зав'язі верхні. Маточки мають довгий стовпчик, який складається з двох членків, з'єднаних гачками. Верхній членник, вкритий волосками, швидко опадає, а нижній з гачком залишається. Після досягнення плодів він збільшується, дерев'яніє. Міцними гачками плоди легко прикріплюються до тварин і людей, що сприяє поширенню рослини. Цвіте з травня по липень. Плодоносить в червні — вересні. Плоди — збірні горішковидні сім'янки у вигляді головки із загнутим на верхівці носиком, коротко і щетинисто опушені, нижня частина їх придатків оголена, вчетверо довша, ніж верхня. Довжина сім'янки 3-5 мм, ширина 1,5-2 мм. Маса 1000 сім'янок — 1,4-1,6 г [1, 20-22].

Гравілат міський має Євразійський ареал розповсюдження [23, 24]. На території України зростає на луках, у листяних, рідше мішаних лісах, у парках, садах, на городах, інколи серед чагарників, на забур'янених місцях. У приміських лісах і лісопарках, особливо дубово-грабових, у лісосмугах він скупчений, як правило, поблизу доріг і стежок у місцях з поживним гумусним, добре зволженим ґрунтом. Видова назва рослини пояснюється приуроченістю до місця зростання, а родова пов'язана з ароматом і смаковими якостями. Гравілат міський є тіньовит-

ривалою рослиною. На території України зосереджені значні запаси сировини [5, 6, 8].

Гравілат міський — невибаглива рослина, яку вирощують на садових ділянках. Розмножується рослина насінням і вегетативно. Насіння висівають в квітні у підготовлений ґрунт; догляд полягає в спушенні, поливі і видаленні бур'янів. Цвіте з другого року життя. Глибина висівання насіння становить 3-4 см [6, 21, 27].

Радюкіна Н.Л. зі співробітниками (2007) досліджували індукцію захисної системи гравілату міського під дією NaCl. Рослини гравілату міського у віці шести тижнів (5-6 листків) протягом 4 діб піддавали солевому шоку (300 мМ NaCl) чи поступовому засоленню із збільшенням концентрації NaCl в поживному середовищі від 100 до 400 мМ. Вивчали динаміку стрес-залежної акумуляції в листках та кореневищах з коренями іонів Na⁺ та Cl⁻, проліну, поліамінів і активність антиоксидантних ферментів: супероксиддисмутази (СОД) та вільної, іоннозв'язаної і ковалентнозв'язаної форм гваякол-залежної пероксидази (ПО). Встановлено, що гравілат міський здатний адаптуватися до впливу поступового засолення завдяки формуванню і функціонуванню стрес-індуцибельних захисних механізмів: акумуляції проліну і сперміну та активації конститутивних (СОД і ПО) [10, 17-19, 24].

У середній смузі Європи зустрічається схожий до гравілату міського вид — гравілат алпський (*G. alericum* Jacq.), який відрізняється розміром квіток і опушенням [23, 28].

Надземну частину гравілату міського заготовляють під час цвітіння рослини, зрізуючи верхівки рослин завдовжки 30 см, починаючи з першого року життя. У перший день зрізану сировину прив'ялюють на сонці, а потім досушують під наметом, на горищі або в приміщенні, яке добре провітрюється. Кореневища з коренями копають з другого року життя навесні або восени, коли досягнуть плоди. Їх миють і сушать у затінку, а при поганій погоді — в протоплених приміщеннях. Вихід трави становить 22%, кореневищ з коренями — 25%. Зберігають готову сировину у коробках в сухих приміщеннях [6, 21, 27].

Гравілат річковий (*Geum rivale* L.) — багаторічна трав'яниста рослина з товстим повзучим кореневищем бурого кольору. Рослина має прямостояче відхилено-волосисте стебло червоно-бурого кольору, 25-75 см заввишки. Листки з обох боків притиснуто-волосисті; прикореневі — ліровидноперистороздільні з великим верхівковим нирковидним листочком і

маленькими округло-яйцевидними боковими; стеблові — трироздільні. Квіти блідо-жовті з оранжево-червоними жилками, правильні, 5-пелюсткові, пониклі, зібрані в щитковидні суцвіття. Плід збірний, з горішковидних сім'янок. Цвіте гравілат річковий у травні — серпні. Рос-те по всій території України на вологих луках та заболочених місцях. Заготівлю та зберігання сировини гравілату річкового проводять аналогічно як гравілату міського.

Види роду Гравілат містять різні види біологічно активних речовин, які зумовлюють фармакологічну активність. Гравілат міський містить фенольні сполуки, зокрема дубильні речовини, ефірну олію, найбільша кількість якої накопичується в кореневищах з коренями в період інтенсивного зростання (до 0,8%). Це в'язка, пряна рідина з ароматом гвоздики. В підземних органах виявлено глікозид геїн, флаво-ни, а в надземних — гіркі речовини, слиз та інші сполуки. У молодих листочках гравіла-ту міського накопичується велика кількість ас-корбінової кислоти. Насіння містить жирну олію [5, 6, 8, 9, 11].

Кореневище з коренями гравілату річково-го містить алкалоїди, дубильні речовини (до 23%), барвник та ефірну олію (0,1%); трава — каротин (до 137 мг%) і аскорбінову кислоту (до 117 мг%).

ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИН РОДУ ГРАВІЛАТ У МЕДИЦИНІ

Рослини роду Гравілат є неофіційними і широко застосовуються в народній медицині. Траву і кореневища з коренями гравіла-ту міського застосовують як лікарську, харчову, танідоносну рослину. Гравілат міський в народній медицині використовують для знеболання, зняття спазмів, як антисептик. Рослина проявляє протизапальні, відхаркувальні, протиблю-вотні, жовчогінні, знеболюючі, седативні, кро-возупинні і ранозагоювальні властивості. В давнину відварами кореневищ з коренями лі-кували шлункові розлади, головний біль, ма-лярію. Зовнішньо відвар кореневищ з коре-нями гравілату міського використовують для полоскання горла при ангіні та у вигляді ванн при захворюваннях суглобів і м'язів. Свіжим розтертим кореневищем з коренями гравілату міського лікували мозолі, а сухі подрібнені під-земні органи розпарювали і використовували як примочки [7, 9, 11, 12, 27].

Раніше в науковій медицині сухі кореневи-ща з коренями під назвою «гвоздичний корінь»

використовували як в'язучий і закріплюючий засіб при шлунково-кишкових розладах. Пре-парати кореневищ з коренями рекомендують при катарі шлунково-кишкового тракту (особ-ливо який супроводжується температурою), при порушенні травлення, метеоризмі, простих і кров'яних проносах, дизентерії, кишкових коліках, блюванні, при захворюваннях печін-ки і жовчного міхура, при кашлі з інтенсивним виділенням мокротиння, астмі та як засіб, що зменшує потовиділення при нічному потінні, поліпшує загальний стан організму при знеси-ленні. Використовують рослину і як кровоспин-ний засіб при кровохарканні, маткових, гемо-роїдальних та інших кровотечах. Як зовнішній засіб відвар коріння використовують для по-лоскання рота при ангіні, стоматиті й гінгівіті, для ванн при рахіті й скрофульозі та при білях у жінок. Препарати трави дають дещо слабший терапевтичний ефект і використовуються в ос-новному при проносах, дизентерії, гарячці та як заспокійливий засіб. В лікувально-профілак-тичний раціон включають салати з молодого листа гравілату міського [1, 3, 6, 11, 14].

В Америці та Європі порошок кореня гравілату міського використовували як замін-ник Перуанської кори і для лікування лихоман-ок [19].

Літературні джерела вказують про вико-ристання гравілату міського при раку шлунка [24, 27].

В народній медицині внутрішньо застосову-ють наступні лікарські форми гравілату міського.

I. Як відхаркувальний засіб:

1) Порошку кореневищ з коренями гравіла-ту міського 1,0

Приймати 3-4 рази на день з медом [6].

2) Трави гравілату міського 10,0

Квітів липи серцелистої

Квітів бузини чорної по 25,0

1 столову ложку збору залити склянкою ок-ропу; варити 5 хв. і процідити. Приймати по 1 столовій ложці кілька разів на день [5].

II. При хворобах жіночих статевих органів:

1) Кореневищ з коренями гравілату місько-го 15,0

Трави споришу

Трави грициків

Омели білої по 25,0

1 столову ложку збору залити склянкою ок-ропу; варити 5-10 хв., настояти 15 хв. і про-цідити. Приймати по 1 склянці вранці і ввечері [3].

III. При маткових кровотечах:

- 1) Кореневищ з коренями гравілату міського 30,0
Подрібнену сировину залити 300 мл окропу, варити до половини кількості попереднього об'єму рідини. Приймати по 1 столовій ложці через ½-1 годину [7].
- IV. При кислих катарах шлунка, що супроводжуються печією:
 1) Відвару кореневищ з коренями гравілату міського 2,0–200 мл
Приймати по 1 столовій ложці 3 рази на день [7].
- V. При хворобах кишково-шлункового тракту:
 1) Кореневищ з коренями гравілату міського 15,0
Подрібнену сировину залити 1 склянкою окропу, настояти 2 год. із щільно закритою кришкою, після чого процідити. Приймати по ½ склянки 2 рази в день перед їжею [6].
 2) Порошку трави гравілату міського 30,0
Приймати по 1 г 3 рази на день [7].
 3) Кореневищ з коренями гравілату міського 15,0
Висушені і подрібнені кореневища з коренями залити 1 склянкою води, поставити на вогонь і кип'ятити протягом 30 хв. Після охолодження процідити. Приймати по 1 столовій ложці відвару 4 рази на день до вживання їжі [7].
- VI. При холециститі, циститі, хворобах печінки, нирок, сухому кашлі:
 1) Трави або кореневищ з коренями гравілату міського 10,0
Подрібнену сировину залити 200 мл окропу, настояти 2 години, процідити. Приймати по ½ склянки 2-3 рази на день перед їжею [3, 7].
- VII. При порушенні функції печінки:
 1) Відвару кореневищ з коренями гравілату міського 6,0-180 мл
Сировину залити окропом. Варити протягом 10 хв. Процідити та вживати по 1-2 склянки відвару на день [7].
- VIII. При метеоризмі і шлунковій кольці:
 1) Кореневищ з коренями гравілату міського 10,0
 Насіння фенхелю
 Насіння кмину по 15,0
 Листя м'яти перцевої 30,0
2 чайні ложки збору залити склянкою окропу; варити 5-7 хв., настояти 10 хв. і процідити. Випити протягом дня [3, 4].
- IX. При вздутті живота:
 1) Трави або кореневищ з коренями гравілату міського 20,0
Подрібнену сировину залити склянкою води, довести до кипіння, охолодити, процідити. Приймати по 1 столовій ложці 3 рази в день [7].
 Зовнішньо в народній медицині застосовують наступні лікарські форми гравілату міського.
- I. Для змазування ясен, які кровоточать:
 1) Кореневищ з коренями гравілату міського 1,0
1 частину сировини настоювати 14 днів на 2 частинах олії. Змащувати ясна [7].
- II. Для полоскань і ванн:
 1) Відвару кореневищ з коренями гравілату міського 20,0–200 мл
Сировину залити 200 мл окропу, варити 30 хв. Для полоскань і ванн [7].
 Гравілат міський застосовується у гомеопатичній практиці у вигляді пілюль, гранул, крапель та ін. [27].
 В медичній практиці при хворобах шкіри і слизових оболонок, гострому і хронічному риніті, запаленнях пазух носа використовують комплексний гомеопатичний препарат «Ламіофлюр», компонентом якого є гравілат міський [25].
 Листки гравілату міського містять вітамін С (до 123,6 мг%) і придатні для приготування салатів, зелених борщів, супів і супових пюре (подрібнені листки надають супам пряного присмаку). Кореневища з коренями гравілату міського мають запах, подібний на запах гвоздики, тому їх застосовують як прянощі. Їх використовують як замітник кориці і гвоздики в кондитерських виробках. Найчастіше кореневища з коренями гравілату міського додають для покращення смаку овочевих блюд [6, 8, 11, 21, 27].
 У деяких країнах його використовують в пивоварінні, у виробництві знаменитих вермутів (настій сухих кореневищ з коренями разом зі шкіркою апельсина надає білому вину присмаку вермуту), для ароматизації квасу, браги, безалкогольних напоїв. Кореневищем з коренями гравілату замінюють хміль, підфарбовують вина і напої. Прянощі гравілату міського не тільки надають приємний запах пиву, але й запобігають його окисленню [16, 21-24, 26].
 У ветеринарній практиці кореневища з коренями гравілату міського дають коровам при кривавій сечі.
 За даними літературних джерел відомо, що кореневища з коренями гравілату містять до 40% дубильних речовин; із них добувають чорну і коричневу фарби. Гравілат міський також використовується в народному господарстві як кормова рослина [6].

В народній медицині гравілат річковий відомий як тонізуючий, кровоспинний, в'язучий, протизапальний, антисептичний, знеболюючий і слабкий снодійний засіб. Відвар кореневищ з коренями вживають при проносі, малярії, маткових і гемороїдальних кровотечах, цинзі, мігрени, безсонні, укусах отруйних змій, алергії, а також як загальнозміцнюючий засіб. Зовнішньо — для місцевих ванн і полоскань.

Рослини роду Гравілат використовуються і як декоративні. Наприклад, гравілат гібридний (*Geum hybridum*). Під цією назвою об'єднані сорти і форми гібридного походження, отримані від схрещування гравілату чілійського, гравілату яскраво-червоного та інших видів. Широко використовуються як декоративні рослини наступні сорти гравілату: Гладіс Пері (квіти інтенсивно-червоні); Мр. Дж. Бардшау (квіти махрові, яскраво-червоні); Принцеса Юліана (квіти померанчово-жовті); Рубін (квіти кармінові або темно-шарлахові); Файер Облав (квіти померанчово-червоні); Принс оф Оранж (квітки померанчові); Гольден Уест (квіти жовті) та ін.

На кафедрі фармації Івано-Франківського національного медичного університету в надземній та підземній частинах гравілату міського виявлено речовини фенольного характеру, а саме дубильні речовини, похідні простих фенолів, флавоноїди, а також полісахариди, вільні цукри, аскорбінову та органічні кислоти, сапоніни та сліди алкалоїдів; визначено їх кількісний вміст [1, 15].

Одержано екстракти з сировини гравілату міського та досліджено їх антибактеріальні властивості [2, 3]. Виготовлено мазь з екстрактом трави гравілату міського. В умовах гострого експерименту встановлено, що мазь з екстрактом гравілату міського відноситься до нетоксичних препаратів.

ВИСНОВКИ

Рід Гравілат (*Geum L.*) родини Розові (*Rosaceae*) налічує близько 50 видів багаторічних трав'янистих рослин. Рослини даного роду широко використовуються в народній медицині. На території України зростають 2 види рослин роду Гравілат: міський і річковий, які проявляють протизапальні, відхаркувальні, протиблювотні, жовчогінні, знеболюючі, седативні, кровозупинні і ранозагоювальні властивості.

Враховуючи широке розповсюдження гравілату міського та річкового на території України, їх хімічний склад та застосування в народ-

ній медицині, перспективним є їх подальше дослідження з метою створення лікарських форм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Види роду гравілат та вербена — перспективні джерела антимікробних засобів / Н.І.Тучак, Н.М.Посацька, Л.М.Грицик, А.Р.Грицик // Сучасні проблеми біології, екології та хімії: зб. матеріалів міжнар. конф., 29 берез. — 01 квіт. 2007р.: тези доп. — Запоріжжя, 2007. — Ч. 2. — С. 363-365.
2. Грицик Л.М. Дослідження екстрактів з сировини гравілату міського / Л.М.Грицик, Н.І.Тучак, А.Р.Грицик та ін. // Фармацевтичний часопис. — 2008. — №1 (5). — С. 56-58.
3. Крылов А.А. Руководство по фитотерапии / А.А.Крылов, В.А.Марченко. — СПб: Питер, 2000. — 416 с.
4. Кьосев П.А. Полный справочник лекарственных растений / П.А.Кьосев. — М.: Эксмопрес, 2001. — 992 с.
5. Лекарственные растения: Справ. пособие / Н.И.Гринкевич, И.А.Баландина, В.А.Ермакова и др. / [Под ред. Н.И.Гриневиц]. — М.: Высш. шк., 1991. — 398 с.
6. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник / [за ред. акад. АН УРСР А.М.Гродзинського]. — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1990. — С. 124-125.
7. Мазнев Н.И. Травник / Н.И.Мазнев. — Москва, 2002. — С. 143-144.
8. Палов М. Энциклопедия лекарственных растений / М.Палов. — М.: Мир, 1998. — 468 с.
9. Преображенский В. Современная энциклопедия лекарственных растений / В.Преображенский. — Донецк, 2001. — С. 96-97.
10. Радюкина Н.Л. Изучение индуцибельных и конститутивных механизмов устойчивости к солевому стрессу у гравилата городского / Н.Л.Радюкина, Ю.В.Иванов, А.В.Карташов и др. // Физиология растений. — Т. 54. — №5. — 2007. — С. 692-698.
11. Растительные ресурсы СССР. Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейство Rosaceae. — СПб: Наука, 1993. — 336 с.
12. Рецепты народной медицины / [сост. Т.Н.Юкало]. — Донецк: Донеччина, 2003. — 352 с.
13. Сологуб В.А. Одержання екстрактів з лікарської рослинної сировини звіробою звичайного та гравілату міського / В.А.Сологуб, Н.І.Тучак // XI ювілейний міжнар. мед. конгрес студентів і молодих вчених, 10-12 трав. 2007 р.: матеріали конф. — Тернопіль, 2007. — С. 275.
14. Травник: золотые рецепты народной медицины / [сост. А.Маркова]. — М.: ЭКСМО; Форум, 2007. — 928 с.
15. Тучак Н.І. Дослідження біологічно активних речовин гравілату міського / Н.І.Тучак // Працюємо, творимо, презентуємо: тези доповідей 76-ої міжвуз. наук. конф. молодих вчених та студентів з міжнар. участю 26-27 квіт. 2007 р.: матеріали конф. — Івано-Франківськ, 2007. — С. 204-205.

16. Харчові рослини в медицині та кулінарії / [Л.В.Бензель, П.В.Олійник, В.Є.Бабій та ін.]. — Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2004. — 292 с.
17. Bates L.S., Waldren R.P., Teare I.D. 1973 Rapid determination of free proline for water stress studies // *Plant & Soil*. — V. 39: 205. — P. 207.
18. Bouchereau A., Aziz A., Larher F., Martin-Tanguy J. Polyamines and environmental challenges: recent development // *Plant Science*. — 1999. — V. 140. — P. 103-125.
19. Galston A.W., Kaur-S.R., Altabella T., Tiburcio A.F. Plant polyamines in reproductive activity and response to abiotic stress // *Bot. Acta*. — 1997. — V. 110. — P. 197-207.
20. <http://www.agbina.ru>
21. <http://www.bannerbank.ru>
22. <http://www.ekosystema.ru>
23. <http://www.flover.onego.ru>
24. <http://www.media.fastclick.net>
25. <http://www.medhelp-clinic.ru>
26. <http://www.googlesyndication.com>
27. <http://www.wikipedia.org>
28. Zeng W., Ping H. L., Mark F. Expressed sequence tags from *Thellungiella halophila*, a new model to study plant salt-tolerance // *Plant Science*. — 2004. — V. 166. — P. 609-616.

Л.Н.Грицьк, Н.И.Тучак, А.Р.Грицьк. Перспективи использования растений рода *Гравилат* в медицине и фармации. Ивано-Франковск, Украина.

Ключевые слова: род *Гравилат*, *гравилат* городской, *гравилат* речной.

Приведена ботаническая характеристика растений рода *Гравилат*, их распространение, химический состав, фармакологические свойства и перспективы использования в медицине и фармации.

L.M.Grytsyk, N.I.Tuchak, A.R.Grytsyk. Perspectives of use of *Avens* family's plants in medicine and pharmacy. Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Key words: family *Avens*, *Avens* of city, *Avens* of river.

Botanical description of plants of *Avens* family is resulted, their distribution, chemical composition, pharmacological properties and prospects of the use in medicine and pharmacy.

Надійшла до редакції 13.09.2009 р.